

Mis kujuga on jutumärgid?

Maire Raadik

Jutumärkidel on keeliti erinev kuju, eesti jutumärgikasutust on mõjutanud saksa, vene (mis võib olla saanud mõjutusi prantsuse keelest), inglise ja soome keel.

1920. ja 1930. aastatel olid Eesti trükistes valdavad saksa-päraseid jutumärgid [, „ “]. Muu hulgas on seesuguseid märke kasutatud „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatus“ (1918) ja „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus“ (1925–1937), „Eesti entsüklopeedias“ (1932–1937, kirjavahemärkide artikkel IV kd 1934), Johannes Aaviku „Kirjavahemärkide õpetuses“ (1923) ning „Eesti õigekeelsuse õpikus ja grammatikas“ (1936).

Nõukogude ajal said eelistuse prantsuse (ja vene) keelele iseloomulikud noolekujulised märgid [« »], mida on rakendatud näiteks 1960. ja 1976. a „Õigekeelsussõnaraamatus“, „Eesti nõukogude entsüklopeedias“ (1968–1976), Eduard Väari „Eesti keele õpikus keskkoolile“ (1. trükk 1968), „Eesti keele grammatikas“ (1993–1995, peatoimetaja Mati Ereli). Mõnevõrra erandlikult säilisid saksa-päraseid jutumärgid Johannes Valgma ja Nikolai Remmeli „Eesti keele grammatikas“ (1. tr 1968).

Arvutikirja ning inglise ja soome keele levides 1990. aastatel sai Eestis vaidlusteemaks, mis kujuga jutumärke eelistada. Saksa- ja prantsuspärase märkide kõrvale tulid masinakirjast tuttavad sirgjutumärgid [" "] ning ka inglise [“ ”] ja soome [” ”] jutumärgid. Ajastule omane ebaühtlus kajastus ka keelekorraldusraamatutes, nt sisaldas Tiiu Ereli „Eesti ortograafia“ 1. trükk (1995) sirgeid ning „Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999“ inglispäraseid jutumärke. Saksa-pärase tava valisid eesti keelele kohandatud arvutiprogrammid, samuti standard EVS 8:2000 (hiljem EVS 8:2008) „Infotehnoloogia reeglid eesti keele ja kultuuri keskkonnas“.

2006. a ilmunud ÕSi tarbeks valitud jutumärkidel [, ”], mida eesti keele instituudi keelekorraldajad olid selleks ajaks hakanud rakendama muudeski oma väljaannetes, on kaks eeskuju. „Eesti keele grammatika“ II köite (1993) õigekirja osas, mille kirjutas Henn Saari, on kuue jutumärginäite hulgas esimesel kohal just sellised, käsitsi kirjutatutega sarnanevad märgid: [, ”], [, “], [” ”], [” “], [« »], [» «]. 1930. aastatel on sama kujuga märke kasutanud Elmar Muuk oma „Väikese õigekeelsus-sõnaraamatu“ esimestes trükkides, hiljemalt 7. trükkis 1940. a on ta siiski läinud üle saksapärasele märkidele. Mujal maailmas kasutatakse Wikipedia andmeil seesuguseid jutumärke näiteks ungari, poola, rumeenia, serbia keeles.

Standardis EVS 8:2008 (nagu ka EVS 8:2000) „Infotehnoloogia reeglid eesti keele ja kultuuri keskkonnas“ on soovitatud kokku kolme jutumärgikuju, eelistuse järjekorras [, “], [« »], [” ”], st esikohal on saksapärased jutumärgid, standard ise kasutab küll sirgjutumärke [” ”]. Standardi soovitusel läheb kokku ingliskeelse Wikipedia artiklis „International variation in quotation marks“ eesti jutumärkide kohta öeldu: põhikuju on [, “], rööpkuju [« »].

On vist aeg hakata 1990. aastatel alguse saanud segadust kõrvaldama. Selle sihiga on 2013. a ÕS loobunud 2006. a valitud märkidest [, ”] ning rakendanud kuju [, “], millel on eesti keeles kõige tugevam traditsioon ning mida toetavad ka eesti infotehnoloogia reeglid.

Loe lisaks

Priit Põhjala, Keelekaste: Juttu märkidest – jutumärkidest. – Õpetajate Leht 16.05.2014. <http://opleht.ee/15585-keelekaste-juttu-markidest-jutumarkidest/>.

Henn Saari, Nüüdisprobleeme. Keeleminutid 286. – Keelehääling. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2004.